

UDHËZIM
Nr. 21, datë 18.7. 2024

**PËR RREGULLAT PËR MASAT E VEÇANTA TË KONTROLLIT PËR
ÇRRËNJOSJEN DHE PARANDALIMIN E PËRHAPJES SË *GLOBODERA PALLIDA*
(GURIT) *BEHRENS* DHE *GLOBODERA ROSTOCHIENSIS* (*WOLLENWEBER*)
*BEHRENS*¹**

Në zbatim të nenit 102, pika 4, të Kushtetutës të Republikës së Shqipërisë dhe mbështetur në pikën 3, të nenit 8, të ligjit nr. 105/2016, “Për mbrojtjen e bimëve”, të ndryshuar,

UDHËZOJ:

KREU I
DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1
Qëllimi

Qëllimi i këtij udhëzimi është çrrënjësja dhe parandalimi i përhapjes së dëmtuesve karantinor *Globodera pallida* (Gurit) *Behrens* dhe *Globodera rostochiensis* (*Wollenweber*) *Behrens*, brenda territorit të Republikës së Shqipërisë.

Neni 2
Përkufizimet

Për qëllim të këtij udhëzimi, termat e përcaktuar në nenin 2, të ligjit nr. 105/2016, “Për mbrojtjen e bimëve”, të ndryshuar, dhe në nenin 2, të urdhrit nr. 113, datë 15.3.2022, “Për miratimin e rregullores “Për masat mbrojtëse kundër dëmtuesve të bimëve”, të ndryshuar, kanë të njëjtin kuptim.

Ndërsa termat e mëposhtëm kanë këto kuptime:

a) “*Dëmtues i specifikuar*” është një ekzemplar që i përket species *Globodera pallida* (Gur) *Behrens* ose species *Globodera rostochiensis* (*Wollenweber*) *Behrens*;

b) “*Varietet rezistent i patate*” është një varietet që kur rritet pengon ndjeshëm zhvillimin e një popullate të dëmtuesve të specifikuar;

c) “*Bimë të specifikuar*” janë:

i. bimët e *Solanum tuberosum* L. (patate) përveç farave; ose

ii. bimët e listuar në aneksin I, bashkëlidhur këtij udhëzimi;

ç) “*Vrojtim për zbulim*” është një procedurë vrojtimi për përcaktimin e prezencës së dëmtuesve të specifikuar në një zonë të caktuar;

d) “*Vrojtim monitorues*” është një procedurë vrojtimi e kryer gjatë një periudhe të caktuar kohore për të përcaktuar shpërndarjen e dëmtuesve të specifikuar në një territor të caktuar, ose në një pjesë të caktuar të tij.

KREU II
VROJTIMET ZYRTARE TË ZBULIMIT DHE TESTIMET

Neni 3

¹ Ky udhëzim përaftron plotësisht Rregulloren Zbatuese të Komisionit (BE) 2022/1192, të datës 11 korrik 2022, duke vendosur masa për çrrënjësien dhe parandalimin e përhapjes së *Globodera pallida* (Gurit) *Behrens* dhe *Globodera rostochiensis* (*Wollenweber*) *Behrens*.

Vrojtimet zyrtare për zbulimin

1. Autoriteti Kombëtar i Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve (AKVMB) kryen një vërtetim zyrtar për zbulimin e prezencës së dëmtuesit të specifikuar në vendndodhjet e prodhimit, në të cilat bimët e listuar në aneksin I bashkëlidhur këtij udhëzimi, të destinuara për rimbjellje ose patatet e destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates për mbjellje, duhet të mbillen ose të ruhen në kushte të tilla që rrënjët ose pjesët e tjera të bimës janë në kontakt të drejtpërdrejtë me dheun e vendndodhjes së prodhimit.

2. Vërtimet zyrtare për zbulimin do të kryhen në periudhën ndërmjet vjeljes së kulturave të fundit dhe mbjelljes së bimëve ose zhardhokëve të patates për mbjellje, të përcaktuar në pikën 1 të këtij neni.

Përfundimisht nga paragrafi i parë, vërtimi zyrtar i zbulimit mund të kryhet:

a) më herët se ajo periudhë, me kusht që AKVMB-ja të mbajë në dispozicion një regjistër në lidhje me evidencën dokumentare të rezultateve të atij vërtetimi zyrtar për zbulimin, duke konfirmuar se dëmtuesit e specifikuar nuk janë hasur dhe që patatet dhe bimët e tjera bujtëse të listuar në pikën 1, të aneksit I të këtij udhëzimi, nuk kanë qenë të pranishëm në kohën e vërtetimit për zbulim dhe nuk janë rritur që nga kryerja e këtij vërtetimi; ose

b) gjatë një periudhe kur kulturat që nuk korren, të tilla si bima për plehërim të gjelbër ose të mbjellat, rriten në vendndodhjen e prodhimit në fjalë.

3. Një vërtetim zyrtar për zbulimin nuk kërkohet, për:

a) mbjelljen e bimëve të listuara në aneksin I të këtij udhëzimi të destinuara për rimbjellje brenda të njëjtit vend prodhim që ndodhet brenda një zone të përcaktuar nga AKVMB-ja;

b) mbjelljen e patateve, të destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates për mbjellje, për t'u përdorur brenda të njëjtit vend prodhim që ndodhet brenda një zone të përcaktuar nga AKVMB-ja;

c) mbjelljen e bimëve të listuar në pikat 2 dhe 3, të aneksit I të këtij udhëzimi, të destinuara për rimbjellje ku bimët e korrura do t'u nënshtrohen masave të miratuara zyrtarisht të përcaktuar në pikën 1 të aneksit II të këtij udhëzimi.

4. AKVMB-ja grumbullon dhe mban zyrtarisht rezultatet e vërtetimeve zyrtare për zbulimin dhe i dërgon te Struktura Përgjegjëse për Mbrojtjes së Bimëve (SPMB-ja) në ministri, sipas kërkesës në përputhje me formatin e përcaktuar në aneksin IV të këtij udhëzimi.

Neni 4

Marrja e mostrave dhe testimi për vërtetimet zyrtare për zbulim

1. Në rastin e vendndodhjes së prodhimit në të cilat zhardhokët e patates të destinuara për mbjellje ose bimët e listuar në pikën 1 të aneksit I të këtij udhëzimi, të destinuara për prodhimin e bimëve për mbjellje, do të mbillen ose ruhen, vërtimi zyrtar i zbulimit përfshin marrjen e mostrave dhe testimin për prezencën e dëmtuesit të specifikuar, në përputhje me aneksin III të këtij udhëzimi.

2. Në rastin e vendndodhjes së prodhimit në të cilat bimët e listuara në pikat 2 dhe 3, të aneksit I të këtij udhëzimi, të destinuara për prodhimin e bimëve për mbjellje do të mbillen ose ruhen, vërtimi zyrtar i zbulimit përfshin marrjen e mostrave dhe testimin për dëmtuesin e specifikuar, në përputhje me aneksin III të këtij udhëzimi.

3. Përfundimisht nga pika 2 e këtij neni, nuk merren dhe testohen mostra për dëmtuesin e specifikuar nëse një vendndodhje prodhimi ka:

a) një historik që nuk është hasur dëmtuesi i specifikuar gjatë 12 vjetëve të fundit, bazuar në rezultatet e testimit përkatës të miratuar zyrtarisht; ose

b) një historik të njohur të mbjelljes, në të cilën nuk janë rritur patate ose bimë të tjera bujtëse të listuar në pikën 1, të aneksit I të këtij udhëzimi, në 12 vjetët e fundit.

Neni 5

Përcaktimi i vendndodhjeve të prodhimit të infektuara dhe bimëve të specifikuara të infektuara

1. Kur dëmtuesit e specifikuar janë gjetur të pranishëm në një vendndodhje prodhimi gjatë një vrojtimi zyrtar zbulimi ose një vrojtimi zyrtar monitorimi, siç referohet në nenin 6 dhe kjo prani është konfirmuar zyrtarisht nga Instituti i Sigurisë Ushqimore dhe Veterinare (ISUV) me testet e përcaktuara në nenin 4 dhe pika 2 e nenit 7, AKVMB-ja cakton koordinatat e vendndodhjes së infektuar dhe ia dërgon SPMB-së.

2. Bimët e specifikuara me origjinë nga një vendndodhje prodhimi të caktuar si i infektuar sipas pikës 1 të këtij neni, ose ato që kanë qenë në kontakt me tokën në të cilën janë gjetur dëmtuesit e specifikuar, do të konsiderohen si të infektuara.

KREU III

VROJTIMET ZYRTARE TË MONITORIMIT

Neni 6

Vrojtimet zyrtare të monitorimit

1. Vrojtimet vjetore zyrtare të monitorimit me bazë risku kryhen në vendndodhjen e prodhimit të përdorur për prodhimin e patateve, të ndryshme nga ato të përcaktuara për prodhimin e zhardhokëve të patates, të destinuara për mbjellje, për të përcaktuar përhapjen e dëmtuesve të specifikuar në ato vendndodhje.

2. AKVMB-ja raporton në SPMB-në, brenda datës 30 prill të çdo viti, rezultatet e vrojtimit të monitorimit të përcaktuar në pikën 1 të këtij neni, të cilat janë kryer në vitin paraardhës, në përputhje me modelin e përcaktuar në aneksin IV të këtij udhëzimi.

Neni 7

Mostrimi dhe testimi për vrojtimet zyrtare të monitorimit

1. Vrojtimet zyrtare të monitorimit do të kryhen në të paktën 0,5% të sipërfaqes së përdorur në vitin përkatës për prodhimin e patates, përveç patateve të destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates për mbjellje.

2. Këto vrojtme zyrtare monitoruese përfshijnë marrjen e mostrave dhe testimin për prezencën e dëmtuesve të specifikuar, në përputhje me pikën 2, të aneksit III të këtij udhëzimi.

3. AKVMB-ja do të përdorë madhësinë e mostrës së përmendur në pikën 6, të aneksit III të këtij udhëzimi, pas konfirmimit zyrtarisht nga SPMB-ja.

KREU IV

MASAT

Neni 8

Masat për çrrënjosjen

1. Në një vendndodhje prodhimi që është përcaktuar zyrtarisht si e infektuar në përputhje me pikën 1, të nenit 5, AKVMB-ja ose operatorët profesionistë nën mbikëqyrjen zyrtare të AKVMB-së, do të zbatojnë me qëllim çrrënjosjen e dëmtuesve të specifikuar, të gjitha masat e mëposhtme:

a) nuk do të mbillen patate të destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates për mbjellje;

b) asnjë bimë e listuar në aneksin I të këtij udhëzimi dhe e destinuar për prodhimin e bimëve për mbjellje, nuk do të mbillet ose ruhet, me përjashtim të bimëve të specifikuara të listuara në pikat 2 ose 3, të aneksit I të këtij udhëzimi, me kusht që këto bimë pas korres së tyre, t'u nënshtrohen masave të

miratuara zyrtarisht të përcaktuara në pikën 1 të aneksit II të këtij udhëzimi, në mënyrë që të mos ketë risk të identifikueshëm të përhapjes së dëmtuesit të specifikuar; dhe

c) makineritë duhet të pastrohen nga toka dhe mbeturinat bimore përpara ose menjëherë pasi të zhvendosen nga ajo vendndodhje prodhimi dhe përpara se të hyjnë në ndonjë vendndodhje prodhimi të vendosur jashtë, i cili nuk është përcaktuar si e infektuar në përputhje me pikën 1, të nenit 5.

2. Nëse vendndodhjet e prodhimit që do të përdoren për prodhimin e patateve të ndryshme nga ato të destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates për mbjellje, janë përcaktuar zyrtarisht si të infektuara në përputhje me pikën 1, të nenit 5, këto vendndodhje prodhimi do t'i nënshtrohen një programi kontrolli zyrtar që garanton se dëmtuesit e specifikuar të mos përhapen jashtë këtyre vendndodhjeve të prodhimit.

Programi i kontrollit zyrtar, i përmendur në pikën 1 të këtij neni, do të marrë në konsideratë sipas rastit, të gjithë elementet e mëposhtme:

a) sistemet e veçanta të prodhimit dhe marketingut për bimët bujtëse të dëmtuesve të specifikuar në rajonet e tjera;

b) karakteristikat e popullatës së dëmtuesve të specifikuar;

c) përdorimin e varieteteve rezistente të patates, të niveleve më të larta të rezistencës së mundshme (rezistenca 8 ose 9, siç specifikohet në pikën 1 të aneksit V të këtij udhëzimi, kur është e mundur);

ç) opsione të tjera agronomike për kontrollin e dëmtuesve, siç përcaktohen në pikën 1, të aneksit III, të vendimit nr. 317, datë 15.5.2019, "Për miratimin e rregullave për përdorimin e qëndrueshëm të produkteve për mbrojtjen e bimëve si dhe kriteret e kualifikimit për përdoruesit", të ndryshuar; dhe

d) masat e përkrahuara në shkronjën "b", të pikës 1, të nenit 12.

AKVMB-ja i njofton SPMB-së programin e kontrollit zyrtar.

3. Shkalla e rezistencës së varieteteve të patates do të përcaktohet në përputhje me tabelën standarde të shënimit të pikëve të përcaktuar në pikën 1, të aneksit V të këtij udhëzimi.

Testimi për rezistencën do të kryhet në përputhje me protokollin e përcaktuar në pikën 2, të aneksit V të këtij udhëzimi.

Neni 9

Masat për bimët e infektuara

1. AKVMB-ja ose operatorët profesionistë nën mbikëqyrjen zyrtare të AKVMB-së, do të zbatojnë me qëllim çrrënjosjen e dëmtuesve të specifikuar, si dhe të gjitha masat e mëposhtme për bimët e specifikuara, të cilat janë përcaktuar si të infektuara në përputhje me nenin 5:

a) patatet e destinuara për prodhimin e zhardhokëve të patates, nuk do të mbillen;

b) patatet e destinuara për përpunim industrial ose klasifikim do t'u nënshtrohen masave të miratuara zyrtarisht në përputhje me pikën 2 të aneksit II të këtij udhëzimi; dhe

c) bimët e renditura në pikat 2 ose 3 të aneksit I të këtij udhëzimi nuk do të mbillen nëse nuk u janë nënshtrohur masave të miratuara zyrtarisht, siç përcaktohet në pikën 1, të aneksit II të këtij udhëzimi, në mënyrë që të mos jenë më të infektuara.

2. Masat e marra sipas shkronjës "b", të pikës 1 të këtij neni, do të marrin në konsideratë sistemet e veçanta të prodhimit dhe marketingut për bimët bujtëse të dëmtuesit të specifikuar në rajonin përkatës dhe karakteristikat e popullatës së dëmtuesit të specifikuar.

KREU V
NJOFTIMET PËR DËMTUESIT DHE VARIETETET E SPECIFIKUARA DHE
REVOKIMI I MASAVE

Neni 10

Njoftimi i pranisë së konfirmuar të dëmtuesit të specifikuar në një varietet patateje rezistente

1. Operatorët profesionistë dhe çdo person tjetër, që vihet në dijeni për çdo simptomë të dëmtuesit të specifikuar, që rezulton nga një avari ose një ndryshim në efektivitetin e një varieteti patateje rezistente që lidhet me një ndryshim të jashtëzakonshëm në përbërjen e specieve nematode, patotipit ose grup virulence, të njoftojë AKVMB-në për rastin.

2. Në të gjitha rastet e raportuara në përputhje me pikën 1 të këtij neni, si dhe kur marrin dijeni për raste të tilla, AKVMB-ja do të hulumtojë speciet e nematodës ciste të patates dhe sipas rastit, patotipin ose grupin e virulencës së përfshirë, dhe do të konfirmojë praninë e tyre me anë të metodave të përshtatshme në ISUV.

3. Më datë 31 janar të çdo viti, AKVMB-ja dhe ISUV-ja do të njoftojnë SPMB-në, të dhënat dhe detajet e konfirmimeve të bëra në përputhje me pikën 2 të këtij neni në lidhje me vitin paraardhës.

Neni 11

Njoftimi i varieteteve rezistente ndaj dëmtuesve të specifikuar

Enti Shtetëror i Farave dhe Fidanëve, në bashkëpunim me AKVMB-në, njoftojnë SPMB-në brenda datës 31 janar të çdo viti, listën e të gjitha varieteteve të reja të patateve, të cilat kanë certifikuar për tregtim gjatë vitit paraardhës dhe në të cilat kanë gjetur nga testet zyrtare të përcaktuara në aneksin V të këtij udhëzimi, të jenë rezistente ndaj dëmtuesve të specifikuar. Lista duhet të përmbajë varietetet së bashku me speciet, patotipet, grupet virulente ose popullatat e dëmtuesve të specifikuar ndaj të cilëve ato janë rezistent si dhe ndjeshmërinë relative.

Neni 12

Rimostrimi dhe testimi zyrtar, me qëllim revokimin e masave në një vendndodhje prodhimi të infektuar

1. AKVMB-ja mund të kryejë rimostrimin e një vendndodhjeje prodhimi të infektuar të caktuar, në përputhje me pikën 1 të nenit 5 dhe testimin, në përputhje me një nga metodat e mëposhtme:

a) rimostrimi zyrtar i vendndodhjes së prodhimit dhe të testimit, duke përdorur një nga metodat e specifikuara në aneksin III të këtij udhëzimi, pas një periudhe minimale prej gjashtë vjetësh, duke llogaritur nga konfirmimi pozitiv i dëmtuesit të specifikuar ose duke llogaritur nga rritja e fundit e kulturës së patates; ose

b) rimostrimi zyrtar i vendndodhjes së prodhimit dhe testimit, duke përdorur një nga metodat e specifikuara në aneksin III të këtij udhëzimi, pas një përmbytjeje uji në përputhje me kushtet e mëposhtme:

i. përmbytja do të ndodhë gjatë një periudhe të pandërprerë prej 12 javësh me një temperaturë toke prej të paktën 16°C në një thellësi prej 15 cm dhe një shtresë uji të paktën 5 cm mbi tokë;

ii. përjashtohet derdhja nga zona e përmbytjes për shkak të lartësisë së terrenit;

iii. nuk lejohet përmbytja në vendndodhjet e prodhimit, të cilat janë nën kontroll zyrtar, për shkak të pranisë së *Synchytrium endobioticum*;

iv. nëse përmbytja kryhet në fushë të hapur ose nëse uji sipërfaqësor përdoret nga një burim për të cilin nuk mund të përjashtohet kontaminimi me *Ralstonia solanacearum*, asnjë bimë e *Solanum tuberosum* ose *Solanum lycopersicum* nuk do të mbillet në vendndodhjen e prodhimit të trajtuar të paktën gjatë sezonit të rritjes pas përmbytjes.

Periodha e parashikuar në shkronjën “a” të pikës 1, mund të reduktohet në të paktën tre vjet, nëse janë zbatuar masa kontrolli efektive dhe të miratuara zyrtarisht.

2. Nëse prania e dëmtuesve të specifikuar nuk konfirmohet, pas rimarrjes së mostrave dhe testimit zyrtar në ISUV, të përmendur në pikën 1 të këtij neni, AKVMB-ja përditëson të dhënat zyrtare të përmendura në pikën 4 të nenit 3 dhe në pikën 1 të nenit 5 dhe revokon menjëherë çdo kufizim të vendosur në vendndodhjen përkatëse të prodhimit.

KREU VI DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

Neni 13 Masat kalimtare për metodat e testimit

Përgjatimisht nga pikat 1 dhe 2 të nenit 4 dhe pika 2 e nenit 7, deri më 15 korrik 2024, testimi mund të kryhet duke përdorur metodën e izolimit të cisteve nematode nga mbeturinat, e ndjekur nga zbulimi dhe identifikimi i specieve me *real-time* PCR bazuar në Beniers *et al.* 2014, në vend të metodave në lidhje me zbulimin dhe identifikimin e dëmtuesve të specifikuar të renditur në shkronjën “b”, të pikës 1, të aneksit III të këtij udhëzimi.

Neni 14 Dispozitat përfundimtare

1. Ngarkohen për zbatimin e këtij udhëzimi, Autoriteti Kombëtar i Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve, Instituti i Sigurisë Ushqimore dhe Veterinare dhe Enti Shtetëror i Farave dhe Fidanëve.

2. Ky udhëzim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare dhe i shtrin efektet nga data 15 janar 2025.

MINISTËR I BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL
Anila Denaj

ANEKSI I Lista e bimëve të specifikuara të përmendura në shkronjën “b” të pikë 3 të nenit 2

1. Bimët bujtëse me rrënjë:

- *Solanum lycopersicum* L.,
- *Solanum melongena* L.

2. Bimë të tjera me rrënjë:

- *Allium porrum* L.,
- *Asparagus officinalis* L.,
- *Beta vulgaris* L.,
- *Brassica* spp.,
- *Capsicum* spp.,
- *Fragaria* L.

3. Bulbet, zhardhokët dhe rizomat, që nuk u nënshtrohen masave të miratuara zyrtarisht, siç përmendet në shkronja “a” të pikës 1 të aneksit II të këtij udhëzimi, të rritura në tokë dhe të destinuara për t’u rimbjellë, të ndryshme nga ato për të cilat ka dëshmi, në formën e paketimit të tyre ose të tjera, se ato janë të destinuara për t’u shitur përdoruesve përfundimtarë që nuk janë të përfshirë në prodhimin profesional të bimëve ose luleve të prera, të:

- *Allium ascalonicum* L.,
- *Allium cepa* L.,
- *Dahlia* spp.,

- *Gladiolus* Turne. Ish L.,
- *Hyacinthus* spp.,
- *Iris* spp.,
- *Lilium* spp.,
- *Narcis* L.,
- *Tulipa* L.

ANEKSI II

Masat zyrtare të përmendura në shkronjën “c” të pikës 3 të nenit 3, shkronjat “b” dhe “c”, të pikës 1 të nenit 9 dhe pikën 3 e aneksit I

1. Masat e miratuara zyrtarisht të referuara në shkronjën “c” të pikës 3 të nenit 3, shkronjat “b” dhe “c”, të pikës 1 të nenit 9 dhe pikës 3 e aneksit I, janë si më poshtë:

a) dezinfektimi me metoda të përshtatshme, në mënyrë që të mos ketë risk të identifikueshëm të përhapjes së dëmtuesit të specifikuar; ose

b) heqja e dheut duke larë ose pastruar deri sa praktikisht të mos ketë dhe në mënyrë që të mos ketë risk të identifikueshëm të përhapjes së dëmtuesit të specifikuar dhe asgjësimin e mbeturinave të dheut, sipas një procedure për të cilën është vërtetuar se nuk ka risk përhapjeje të dëmtuesit të specifikuar.

2. Masat e miratuara zyrtarisht të përmendura në shkronjën “b” të pikës 1 të nenit 9 janë dërgimi në një impiant përpunimi ose impianti i klasifikuar me procedurat e duhura dhe të miratuara zyrtarisht të depozitimit të mbetjeve, duke përfshirë mbeturinat e tokës, për të cilat është vërtetuar se nuk ka risk të përhapjes së dëmtuesit të specifikuar.

ANEKSI III

Marrja e mostrave dhe testimi siç përmendet në nenet 4 dhe 7

1. Marrja e mostrave dhe testimi për vrojtimet zyrtare të zbulimit, siç përmendet në pikat 1 dhe 2 të nenit 4, kryhet si më poshtë:

Marrja e mostrave që përfshin një mostër dheu me një normë standarde prej të paktën 1 500 ml dhe/ha të mbledhur nga të paktën 100 bërthama përfaqësuese/ha, mundësisht në një rrjet drejtkëndor jo më pak se 5 m gjerësi dhe jo më shumë se 20 m në gjatësi ndërmjet marrjes së mostrave pikat që mbulojnë të gjithë vendndodhjen e prodhimit. I gjithë mostrimi përdoret për ekzaminim të mëtejshëm, d.m.th. për nxjerrjen e cisteve, identifikimin e specieve dhe nëse është e aplikueshme, përcaktimin e patotipit/grupit të virulencës.

Testimi, duke aplikuar metodat e mëposhtme për nxjerrjen e dëmtuesit të specifikuar, të cilat janë përshkruar në protokollet diagnostikuese përkatëse, të vërtetuara dhe të njohura ndërkombëtarisht:

a) në lidhje me nxjerrjen, metodat e bazuara në *Fenwick can*, centrifugë *Schubling*, *Elutriator seinborst* ose *Kort elutriator*;

b) në lidhje me zbulimin dhe identifikimin, një nga sa vijon:

i. izolimi i cisteve *Globodera* nga mbetjet bazuar në morfologjinë e cistit, i ndjekur nga identifikimi i specieve bazuar në morfologjinë e cisteve individuale dhe të vegjlit (juvenilies), i kombinuar me testin konvencional PCR, bazuar në Bulman & Marshall, 1997¹ (në rast dyshimi për praninë e *G. tabacum*, testi konvencional PCR i bazuar në Skantar et al., 2007² mund të kryhet shtesë);

ii. izolimi i cisteve *Globodera* nga mbetjet bazuar në morfologjinë e cistit, i ndjekur nga identifikimi i specieve bazuar në morfologjinë e cisteve individuale dhe të vegjlit (juvenilies), i kombinuar me *real-time* PCR bazuar në Gamel et al., 2017;³

¹Bulman, S.R. & Marshall, J.W. (1997). Differentiation of Australasian potato cyst nematode (PCN) populations using the Polymerase Chain Reaction (PCR). New Zealand Journal of Crop and Horticultural Science 25, pp. 123-129.

²Skantar, A.M., Handoo, Z.A., Carta, L.K., Chitwood, D.J. (2007). Morphological and molecular identification of *Globodera pallida* associated with Potato in Idaho. Journal of Nematology 39(2), pp. 133-144.

³ Gamel, S., Letort A., Fouville D., Folcher L., Grenier E. (2017). Development and validation of real-time PCR assays

iii. izolimi i cisteve nematode nga mbeturinat, i ndjekur nga zbulimi i specieve me *real-time* PCR bazuar në Gamel et al., 2017¹.

2. Marrja e mostrave për vrojtimin zyrtar të monitorimit, siç përmendet në nenin 7, kryhet në përputhje me një nga sa vijon:

a) mostrimin e përmendur në pikën 1, me një normë minimale të marrjes së mostrave të dheut prej të paktën 400 ml/ha;

b) mostrimi i synuar i të paktën 400 ml dheu pas ekzaminimit vizual të rrënjëve ku ka simptoma vizuale; ose

c) mostrimi të paktën 400 ml dheu të lidhur me patatet pas korrjes me kusht që vendndodhja e prodhimit ku janë rritur patatet është e gjurmueshme.

Testimi për vrojtimin zyrtar të monitorimit, siç përmendet në nenin 7, kryhet në përputhje me pikën 1 të këtij aneksi.

3. Përjashtimisht nga pika 1, norma standarde e mostrimit mund të reduktohet në një minimum prej 400 ml dhe/ha në secilin nga rastet e mëposhtme:

a) ka evidenca dokumentare që asnjë patate ose bimë e renditur në pikën 1 të aneksit I nuk është rritur dhe ishin të pranishëm në vendndodhjen e prodhimit në gjashtë vitet para vrojtimit zyrtar të zbulimit;

b) asnjë ekzemplar i dëmtuesit të specifikuar nuk është gjetur gjatë dy vrojtimeve të fundit të njëpasnjëshme të vrojtimit zyrtar në mostrat prej 1 500 ml dhe/ha dhe asnjë patate ose bimë të listuar në pikën 1 të aneksit I, përveç atyre për të cilat kërkohet një vrojtim zyrtar zbulimi, në përputhje me pikën 1 të nenit 4, janë rritur pas kryerjes së vrojtimit të parë zyrtar të zbulimit;

c) asnjë ekzemplar i dëmtuesit të specifikuar ose cist i dëmtuesit të specifikuar pa përmbajtje të gjallë nuk është gjetur në vrojtimin e fundit zyrtar të zbulimit, i cili duhet të përbëhet nga një madhësi mostrimi prej të paktën 1 500 ml dhe/ha dhe pa patate ose bimë të listuar në pikën 1 të aneksit I, përveç atyre për të cilat kërkohet një vrojtim zyrtar zbulimi, në përputhje me pikën 1 të nenit 4, janë rritur në vendndodhje e prodhimit, që kur është kryer vrojtimi i fundit zyrtar i zbulimit.

4. Norma e mostrimit mund të reduktohet për fusha më të mëdha se 8 ha dhe 4 ha, përkatësisht, në secilin nga rastet e mëposhtme:

a) në rastin e normës standarde të përmendur në pikën 1 të këtij aneksi, në 8 ha e parë do të merren mostër në masën e specifikuar në atë pikë, por mund të reduktohen për çdo hektar shtesë në një minimum prej 400 ml dhe/ha;

b) në rastin e normës së reduktuar të përmendur në pikën 3 të këtij aneksi, në 4 ha e parë do të mostrohen me normën e përcaktuar në atë pikë, por mund të reduktohet më tej për çdo hektar shtesë në një minimum prej 200 ml dhe/ha.

5. Përdorimi i madhësisë së reduktuar të mostrës, siç përmendet në pikat 3 dhe 4 të këtij aneksi, mund të vazhdohet në vrojtimet pasuese zyrtare të zbulimit të përmendur në pikën 1 të nenit 3 të këtij aneksi, për sa kohë që dëmtuesit e specifikuar nuk janë gjetur në vendndodhjen e prodhimit përkatës.

6. Madhësia standarde e mostrimit të dheut mund të reduktohet në një minimum prej 200 ml dhe/ha, me kusht që vendndodhja e prodhimit të jetë e vendosur në një zonë të shpallur të pastër nga dëmtuesit e specifikuar dhe të caktuar, mirëmbajtur dhe vrojtuar në përputhje me Standardet Ndërkombëtare për Masat Fitosanitare përkatëse (ISPM nr. 4)¹.

7. Madhësia minimale e mostrimit të dheut në të gjitha rastet është 200 ml dhe për vendndodhje prodhimi.

based on novel molecular markers for the simultaneous detection and identification of *Globodera pallida*, *G. rostochiensis* and *Heterodera schachtii*. *Nematology* 19 (7):789-804.

² ISPM 4. 1995. Requirements for the establishment of pest free areas. Rome, IPPC, FAO. <https://www.ippc.int/en/publications/614/>.

ANEKSI IV
Shablloni i vrojtimit referuar në nenet 3 dhe 6

Formatin për paraqitjen e rezultateve të vrojtimit të nematodes së cisteve të patates nga vjelja e patates së vitit të kaluar.
Tabela e mëposhtëm përdoret vetëm për patatet e korrura në vendin tonë.

Rajonet ose zonat	Lloji i vrojtimit (Zbulimi/monitorimi)	Sipërfaqja totale e mbjelljes (ha)	Zona e mostrimit ⁽¹⁾	Norma e mostrimit	Zona e infektuar pas analizave laboratorike				Informacione të tjera
					Vetëm G. p ²	Vetëm G. r. ³	G. f. (2) dhe G. r. (3) së bashku në të njëjtën faqe prodhimi	Sipërfaqja totale e zonës së infektuar	

¹ E rëndësishme vetëm në rastin e vrojtimeve monitoruese.

² G. fq. = *Globodera pallida*

³ G. r. = *Globodera rostochiensis*.

ANEKSI V

Kuantifikimi i shkallës së rezistencës së varieteteve të patates dhe protokoli për testimin e rezistencës, përmendur në pikën 3 të nenit 8

1. Shkalla e rezistencës

Ndjeshmëria relative e një varieteti të caktuar patate përcaktohet në përputhje me rezultatet e treguara në tabelën dhe formulën e përcaktuar në pikën 2.16. Rezultati 9 korrespondon me nivelin më të lartë të rezistencës.

Shënimi standard i pikëve, në lidhje me ndjeshmërinë relative të varieteteve të patates për dëmtuesit e specifikuar

Ndjeshmëri relative (%) (RS)	Rezultati
≤ 1	9
$1 < RS \leq 3$	8
$3 < RS \leq 5$	7
$5 < RS \leq 10$	6
$10 < RS \leq 15$	5
$15 < RS \leq 25$	4
$25 < RS \leq 50$	3
$50 < RS \leq 100$	2
> 100	1

2. Protokoli për testimin e rezistencës

2.1. Testi do të kryhet në një mjedis karantinor, qoftë në mjedis të hapur, serra ose dhoma klimatike.

2.2. Testi duhet të kryhet në enë me të paktën një litër dhe ose një substrat tjetër të përshtatshëm.

2.3. Temperatura e dheut në kontejnerët e testit gjatë gjithë kohëzgjatjes së testit nuk duhet të kalojë 25 °C dhe duhet të sigurohet ujitje i përshtatshëm.

2.4. Gjatë mbjelljes së varietetit testues ose kontrollit duhet të përdoret një syth patateje për çdo varietet testimi ose kontrolli.

2.5. Varieteti i patates ‘Désirée’ do të përdoret si një varietet standard kontrolli i ndjeshëm në çdo test. Si kontrolle të brendshme mund të shtohen varietete shtesë kontrolli plotësisht të ndjeshme me rëndësi lokale.

2.6. Popullatat standarde të mëposhtme të dëmtuesit të specifikuar do të përdoren në testet e rezistencës ndaj patotipeve *Globodera rostochiensis* Ro1, Ro5 dhe *Globodera pallida*, patotipet Pa1 dhe Pa3:

Ro1: popullsia Ecosse

Ro5: popullsia Harmerz

Pa1: popullsia Scottish

Pa3: popullsia Chavornay

Mund të shtohen popullata të tjera me rëndësi lokale. Për këto popullata do të jenë të disponueshme të dhënat se si është përcaktuar patotipi i tyre. Popullata të reja virulente mund të shtohen, duke marrë parasysh ku popullata të tilla mund të mos jenë ende të qëndrueshme dhe patotipet ende të pavendosura.

2.7. Identiteti i popullatës standarde të përdorur do të kontrollohet duke përdorur metoda të përshtatshme. Rekomandohet që në eksperimentet e testit të përdoren të paktën dy varietete rezistente ose dy klone standarde diferenciale të kapacitetit të njohur të rezistencës.

2.8. Inokula e dëmtuesit të specifikuar (Pi) do të përbëhet gjithsej nga pesë vezë infektive dhe të vegjlit (juvenilës) për ml dheu. Dëmtuesi i specifikuar mund të inokulohet si ciste ose të kombinohet si vezë dhe të vegjlit (juvenilës) në një suspension.

2.9. Qëndrueshmëria e përmbajtjes së cistëve të dëmtuesit të specifikuar të përdorur si burim inokulimi duhet të jetë së paku 70%. Rekomandohet që cistet të jenë të moshës 6 deri në 24 muaj dhe të mbahen për të paktën katër muaj në 4°C menjëherë përpara përdorimit.

2.10. Duhet të ketë të paktën katër përsëritje (enë) për kombinim të popullatës së dëmtuesit të specifikuar dhe varietetit të patates të testuar.

2.11. Kohëzgjatja e testit duhet të jetë së paku tre muaj dhe pjekuria e femrave në zhvillim duhet të kontrollohet përpara përfundimit të eksperimentit.

2.12. Cistet e dëmtuesit të specifikuar nga katër kopjet do të nxirren dhe numërohen veçmas për secilën enë.

2.13. Popullata përfundimtare (Pf) në varietetin standard të kontrollit të ndjeshëm në fund të testit të rezistencës do të përcaktohet duke numëruar të gjitha cistet nga të gjitha përsëritjet dhe vezët dhe të vegjlit (juvenilies) nga të paktën katër përsëritje.

2.14. Duhet të arrihet një shkallë shumëzimi prej të paktën $20 \times (Pf/Pi)$ në varietetin standard të kontrollit të ndjeshëm.

2.15. Koeficienti i variacionit (CV) në varietetin standard të kontrollit të ndjeshëm nuk duhet të kalojë 35%. Teste të tjera statistikore mund të aplikohen në një fazë të mëvonshme nëse ka evidenca se ato teste do të rrisin saktësinë e rezultateve të testit.

2.16. Ndjeshmëria relative e varietetit të patates së testuar ndaj varietetit standard të prekshëm të kontrollit do të përcaktohet dhe shprehet si përqindje sipas formulës:

$$Pf_{\text{Varietet test}} / Pf_{\text{Varietet standard të kontrollit të ndjeshëm}} \times 100 \%$$

2.17. Nëse një varietet patate e testuar ka një ndjeshmëri relative prej 3% ose më shumë, numri i cisteve do të jetë i mjaftueshëm. Në rastet kur ndjeshmëria relative është më e vogël se 3%, vezët dhe të vegjlit (juvenilies) do të numërohen përveç numrit të cisteve.

2.18. Kur rezultatet e testeve në vitin e parë tregojnë se një varietet është plotësisht i ndjeshëm ndaj një patotipi (kur rezultati është < 3), nuk kërkohet të përsëriten këto teste në vitin e dytë.

2.19. Nëse varieteti i testuar nuk është plotësisht i ndjeshëm ndaj një patotipi (kur rezultati është ≥ 3), rezultatet e testeve duhet të jenë konfirmuar nga të paktën një test tjetër i kryer në një vit tjetër. Mesatarja aritmetike e ndjeshmërisë relative në dy të dyja vitet do të përdoret për të nxjerrë rezultatin në përputhje me tabelën e përcaktuar në pikën 1 të këtij aneksi.